

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић
Проф. др Владимир Боранијашевић
Проф. др Олга Јовић Прлаиновић
Проф. др Дејан Мирковић
Проф. др Бојан Бојанић
Проф. др Здравко Грујић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-077-9

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Др Срђан РАДУЛОВИЋ*

347.51

ВРШЕЊЕ ПРАВА – ИЗМЕЂУ АФИРМАЦИЈЕ И НЕГАЦИЈЕ ПРАВА

Апстракт: Вршење субјективног права, по правилу, представља вид оживотворења права. Самим тим и његову непосредну афирмацију. Но, у зависности од околности под којима се врши и начина на који се остварује, вршење прва може бити и негација права. Из поставке норми унутар правног поретка Републике Србије произлази да се то дешава онда када се једно право, или уже овлашћење које проистиче из њега, врши на начин који се противи циљу због којег је само право или овлашћење установљено.

Наравно, јасно је да вршење права у конкретном случају не може истовремено бити и афирмација и негација права. Мада се теоријски налази негде између, у конкретном случају вршење права може бити или допуштено или недопуштено. Стога у овом раду, будући да законодавац очигледно није заинтересован само за формално постојање субјективног права, већ и за квалитет вршења истог, истражујемо критеријуме процене квалитативних карактеристика вршења права.

Кључне речи: злоупотреба права, противправност, штета, грађанскоправна одговорност.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Вршење субјективног права може се посматрати на два начина. Мада је то ређе случај, може се посматрати и проучавати као услов одговорности за штету. Наиме, када је једно лице вршило своје субјективно право (или овлашћење које из њега проистиче) на начин који није прихватљив јер се противи циљу због којег је право установљено, такво понашање се, суштински, изједначава са противправношћу¹. Оно је тада позитивни услов одговорности за штету из разлога што је његово испуњење неопходно ради

* Доцент, Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, srdjan.radulovic@pr.ac.rs

¹ Закон о облигационим односима (у даљем тексту ЗОО РС), „Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Службени лист СЦГ“, бр. 1/2003 - Уставна повеља, одсек В, чл. 13

заснивања грађанскоправне одговорности. У том контексту смо га анализирали у другој фази у току пројектног циклуса².

Далеко чешће је случај да се вршење права посматра као извињавајућа околност. Уколико околности под којима је право вршено, односно уже овлашћење које из њега проистиче, оправдавају такву интерпретацију, отвара се могућност улагања одбијајућег приговора против тужбеног захтева усмереног на накнаду штете. У првом раду у оквиру овог пројектног циклуса вршење субјективног права смо посматрали управо на овај начин. У том смислу означили смо га негативним условом одговорности, зато што одговорност изостаје уколико је тај услов испуњен³.

Вршење субјективног права, како закључујемо, може бити и услов одговорности и извињавајућа околност. Но, уз разумну претпоставку да то не може бити истовремено, у овој фази пројектног циклуса настојимо да утврдимо под којим околностима оно добија један или други облик. У том контексту обратићемо пажњу на процес морализације грађанског права и оно што у том контексту називамо „квалитетом вршења права“.

1. ПРЕТПОСТАВКА АФИРМАЦИЈЕ ИЛИ НЕГАЦИЈЕ ПРАВА

Један од основних задатака истраживача јесте дефинисање проучаване појаве или процеса. У самом процесу одређења појма кроз релацију „*definiens – definiendum*“ својим значајем издваја се фаза у којој се опредељују границе проучаване појаве. Ово важи за све друштвене науке, а изузетак у том смислу нису ни правна наука, као ни истраживања која се спроводе у различитим областима права. Изналажење граница одређене појаве или процеса, најчешће правног института када је реч о правним наукама, особито је сложен процес. Разлог је тај што је индивидуализација међусобно тесно повезаних појава и процеса у друштвеним наукама далеко сложенији задатак него, рецимо, у оквиру природних или техничких наука. Но, ма колико сложена била, ова фаза је есенцијална. Штавише, сматрамо је незаобилазном.

Тако, примера ради, када се бавимо сложеним питањем улоге вршења права у (грађанско) правном поретку, изналажење тих граница омогућава нам да дођемо до вишеструко корисног сазнања где противправност почиње,

² Вид. С. Радуловић, „Вршење права као „позитивни“ услов одговорности за штету“, *Зборник радова „Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији“*, св. 2, 2020, 121-133.

³ Вид. С. Радуловић, „Вршење права као „негативни“ услов одговорности за штету“, *Зборник радова „Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији“*, св. 1, 2019, 135-146

а где се завршава, то јест у ком се тренутку и под којим околностима једна правна појава претвара у неправну и обрнуто⁴.

Ова питања постављају се на свим нивоима бављења правом. Ипак, за разлику од судске праксе, а нарочито теорије права, чини се да терет изналагања одговора на ова питања у највећој мери ипак сноси законодавац. Иако није посао законодавца да дефинише појаве – то је задатак правне теорије, свакако законодавчева улога је најочигледнија, а самим тим одговорност у том процесу је највећа.

Од законодавца се, наиме, очекује да определи примарно и супсидијерно правило понашања у норми. Очекује се да норму промовише, омогући њено правилно разумевање, изгради пратећу инфраструктуру за правилну и несметану примену норме. Изнад свега, очекује се и да самом поставком правне норме, евентуално кроз њену систематску повезаност, сасвим прецизно определи свој ставу погледу тога која понашања, односно чињења и пропуштања, када и под којим условима сматра дозвољеним, односно недозвољеним⁵. Међутим, како из читавог низа разлога законодавац није увек у прилици да успешно одговори на овај задатак, дешава се низ сасвим необичних појава. Дешава се, примера ради, да понашање које није у складу са правном нормом не буде санкционисано, али дешава се и то да понашање које је у складу са признатим овлашћењем ипак буде санкционисано. Последица тога је да, мада то компромитује правну сигурност на први поглед, вршење повереног субјективног права има различит правни третман у зависности од околности под којима је вршено.

Конкретно, друга ситуација, ситуација када се понашање које је формално усклађено са захтевима постављеним у правној норми за наш рад, али и везане радове у пројектном циклусу, особито је интересантна. Она је у категоријално-појмовном апарату који користи правна наука позната под називом „злоупотреба субјективних права“. Изузетно је интересантна за проучавање и честа је тема у свим областима права. Но, најчешће се овим питањем, бави теорија грађанског права. Превасходно, мада не и ексклузивно, у оним случајевима када је као последица вршења права за другог настала штета у најужем правном смислу те речи⁶.

⁴ С. Радуловић, *Чињенице одлучујуће за искључење противправности при медицинској интервенцији и њихов међусобни однос*, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2015, 48.

⁵ *Ibid.*

⁶ Шкођење се најчешће манифестује као штета. Но, оно се може манифестовати и као каква друга nelaгодност. Под појам nelaгодности подводи се свака последица која се не може окарактерисати као проузрокована штета, али која је по оног према којем се право врши неповољна.

Вид. В. В. Водинелић, *Такозвана злоупотреба права*, Београд, 1997, 11.

Институт забране злоупотребе субјективних права дефинише се на различите начине, а његова изградња и почеци примене везују се за различите временске периоде и гране права⁷. Ипак, без обзира на суптилне разлике које произлазе из теоријске педантерије, једно је извесно. Предметни правни институт има за циљ да покаже то да модеран законодавац, као и правни поредак у целини, имају далеко већа очекивања у погледу (не)вршења поверених правних овлашћења, као и то да се та очекивања протежу и ван круга омеђенога на хроним начелима „*qui iure suo utitur neminem laedit*“ и „*feci, sed feci iure*“, а према којима је објективно право у стриктној језичкој интерпретацији једини стандард исправности понашања⁸. Објективно право није апсолутни стандард исправности понашања. Мада је контраинтуитивно, управо ради максималног остваривања субјективних права потребно је, не њихово проширење, већ њихово ограничавање и то не само нормом која их одређује⁹. Ограничења су потребна на практично свим нивоима примене права и то као коректив законодавчеве вишеструке несавршености. Дакле, проширење захтева које правни поредак поставља чак и давањем овлашћења било је неопходно јер би супротно универзалној тенденцији морализације и социјализације грађанског права било дозволити да титулар права вршећи своје право неке нанесе штету или му нашкоди на какав други начин. Изостанак негативних последица за титулара права који је нанео штету вршећи своје право, нарочито у ситуацијама када је субјективно право вршио управо са намером да штетне последице произведе, у модерним правним порецимане би могао да нађе своје оправдање.

Концепција забране злоупотребе субјективних права, мада је вишеструко уграђена у правне текстове, и данас има својих противника¹⁰. Са

Упор. С. Радуловић, *Ibid*, 58.

⁷ У том смислу : Г. Вукадиновић, „Темељи забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 11; М. Лазић, „Злоупотреба права својине у суседским односима“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 111-117; Р. Ковачевић Куштримовић, „Домен примене начела забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 17 и даље.

Упор. М. Ч. Марковић, „Злоупотреба права у грађанском парничном поступку“, *Архив за правне и друштвене науке*, 3, 2002, 420.

⁸ „Забрана злоупотребе значи једну врло просту ствар. Одговара за накнаду штете сваки онај који је вршио своје право једино из пакости према оштећеном [...] и уопште, сваки онај који је употребљавао своје право без икакве зле намере, али на ненормалан начин, и услед тога проузроковао другоме штету [...]“ (М. Константиновић, „Забрана злоупотребе права и социјализација права“, *Анали Правног факултета у Београду*, 3-4, 1982, 269).

⁹ Вид. Р. Лукић, *Теорија државе и права, Теорија права*, Београд, 1976, 178.

¹⁰ А. Алишани, „Начело забране злоупотребе права“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини, Приштина*, 1996, 48-49; В. В. Водинелић, *op. cit.*, 195 и даље; Н. Перић, *Теорија злоупотребе права и грађанско законодавство*, Докторска теза, Београд, 1912, 46 и даље

аргументацијом противника ове концепције, у начелу, не можемо се сложити. Но, све и да није тако, све и да претеже аргументација коју ова школа мишљења нуди, без уласка у аргументацију нашег става, сматрамо да није могуће, а ни пожељно, пренебрегнути чињеницу да је концепција забране злоупотребе субјективних права део нашег правног поретка, али и део наше правне традиције. Као такву је апсолутно морамо уважити.

С тим сазнањем, дакле, морамо уважити и факт да у правном поретку Републике Србије, а то смо већ истакли у радовима из овог пројектног циклуса, вршење субјективног права може бити и услов одговорности и извињавајућа околност. С тим у вези, иако је много упитних момената, једно је јасно – вршење субјективног права у истој ситуацији не може бити и једно и друго. Оно може у конкретном случају бити или афирмација или негација права, али никако оба истовремено. Но, исто тако јасно је да би динамика правног живота била озбиљно нарушена уколико би поступајући суд у свакој појединачној ситуацији када вага аргументе да ли да усвоји захтев за накнаду штете био обавезан да се упусти у сложен процес испитивања да ли је у конкретном случају штета нанета вршењем повереног овлашћења, те уколико јесте, да ли је право вршено на морално и социјално прихватљив начин. Такво поступање могло би се сматрати потпуно нерационалним и неекономичним, а засигурно не би водило окончању поступка у разумном року како то процесне норме и заповедају. Стога, јасно је, формирање презумпција, те правилна и правична расподела терета доказивања међу учесницима поступка, од круцијалне је важности.

С тим у вези одмах ваља нагласити да суд суштински није у обавези да трага за одговором на прво питање – питање да ли је штета настала вршењем права или је она резултат противправног понашања штетника. Наиме, наше позитивно право заснивање одговорности за насталу штету условљава постојањем штете, узрочно-последичне везе између радње и настале штете, затим и, данас у све ређим ситуацијама, постојањем кривице. Будући да противправност није, барем не изричито, постављена као услов одговорности, суд није у обавези да трага да ли је штета узрокована противправним понашањем. Начелно, испуњеност претходна три услова сасвим је довољна за заснивање одговорности.

Заправо, да будемо прецизнији, ми искрено верујемо да је противправност постављена као услов одговорности према правилима позитивног грађанског права и индиректно и директно. Стога, уколико је наше резонување исправно, као да произлази закључак да се противправност претпоставља. Наиме, оштећени није у обавези да доказује постојање противправног понашања, нити ће суд бити у обавези да по службеној дужности испита да ли је штета настала као последица правно допуштеног или недопуштеног понашања. Таква обавеза за суд настаје само онда када се штетник, у покушају да на материјалноправном терену издејствује одбијање

тужбеног захтева, позове на приговор „вршења свог права“. Само тада суд ће ценити да ли се штетник понашао формалноправно исправно када је штету проузроковао. Мимо тога овим се питањем суд неће бавити.

Будући да је тако, једини закључак је да се противправност, онда када је резултат нечијег понашања штета у правном смислу те речи, претпоставља. Уосталом, и постојање кривице у одређеном степену, па и узрочне везе када је штета нанета коришћењем опасне ствари или вршењем опасне делатности, се претпоставља. Стога, такав закључак не би био потпуно необичан.

Из тога произлази, мада не као сасвим очигледан, следећи закључак. Према поставци важећег одштетног права претпоставља се да штета, неспорно нежељена последица са становишта правног поретка, настаје као последица противправног понашања. Не претпоставља се да је штета последица правно допуштеног понашања. Само изузетно, онда када оштећени успешно супротстави (против) приговор „злоупотребе права“ на претходно уложени приговор „вршења свог права“ од стране штетника, само тада ће суд испитивати да ли је нежељена последица резултат формално исправног понашања. Дакле, противправност се претпоставља само онда када је резултат нечијег понашања нежељена последица у виду штете. Произлази даље да се настанак штете који је резултат формално исправног понашања мора доказати, тим пре јер је штетнику који се позива на вршење свог права сасвим довољно да укаже на постојање норме која га је на одређено понашање овластила. Из свега наведеног произлази и закључак да се вршење права сматра за афирмацију права. Прецизније, претпоставка је (мада релативна, а не апсолутна), ако немамо штету као последицу нечијег понашања, да је право вршено на адекватан начин и да је самим тим афирмација права.

2. КОНСТИТУЕНСИ ЗАБРАНЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ ПРАВА

Међу присталицама схватања о томе да је право могуће, ма како то контрадикторно звучало, употребити и на начин који није прихватљив са становишта права, ипак нема консензуса око тога када се сматра да је једно право заиста злоупотребљено. Другим речима, није сасвим јасно одређено који је то тренутак када се вршење права претвара у противправно понашање и када се нешто што је, начелно барем, афирмација права претвара у његову негацију.

Уз дозу неопходне генерализације коју рад ове усмерености и обима захтева, налазимо два потенцијална одговора на ово питање. Прва могућност је да исправност вршења права тестирамо кроз психички однос субјекта права као починиоца штете према негативним последицама које из вршења права произлазе. У тим случајевима, када се титулар права води само

шिकанозним намерама, то јест поступа са циљем да вршењем свог субјективног права нашкоди другом, а нема никакав други циљ, или пак има други циљ, али је он секундаран у односу на намеру да другоме својим вршењем права нашкоди, можемо наћи елементе злоупотребе права¹¹.

Међутим, одговор на питање да ли је право вршено на исправан начин заснован искључиво на субјективним моментима везаним за вршење конкретног права, мада је лаичком размишљању та логика блиска, данас се не сматра задовољавајућим. Први разлог своди се на немогућност изналажења сасвим правичног система расподеле терета доказивања у пракси тешко доказивих психичких момената. Но, други, чини се далеко битнији, разлог је тај што злоупотреба субјективних права постоји и независно од воље починиоца и то као објективна чињеница *per se*. Њено постојање не може бити занемарено у оним случајевима у пракси када заиста нема пакосних или шиканозних намера, директних или евентуалних. То што постојање таквих намера у судском поступку није утврђено не значи по аутоматизму да да нема злоупотребе и да нема штетних последица. Такав закључак био би, најблаже речено, преурањен. Ово из разлога што за оног који пати као последица туђе злоупотребе права није важно да ли је nelaгода настала зато што постоји зла намера код злоупотребиоца или не. За онога према којем се право абузивно врши битно је једино то што трпи оштећење, а оно се не повећава ако зло намере има, нити смањује ако је нема¹².

Управо на темељу тог размишљања, које иначе и ми делимо, друга метода испитивања да ли је право вршено на адекватан начин сматра се више прихватљивом. Ова метода пажњу онога ко испитује квалитет понашања преусмерава са субјективних околности на страни починиоца штетена чињенице које егзистирају ван његове психе, то јест на оне правне чињенице које постоје на објективном плану. Стога, филтер квалитета вршења права значајно је другачији, строжији, значајно комплекснији, разуђенији, а сматрамо и прецизнији¹³.

Филтер о којем говоримо, тачније скуп филтера, у теорији права одомаћио се под називом „конституенци злоупотребе права“. Они, критеријуми или конституенци забране злоупотребе права представљају

¹¹ Вид. С. Радуловић, *Ibid*, 58-59

¹² Упор. Р, Лукић, *Op. cit*, 179.

¹³ Све то захваљујући у највећој мери раду проф. В. В. Водинелића, широј јавности презентованом у цитираној монографији под називом „Такозвана злоупотреба права“, али и радовима проистеклих из истраживања које јој је претходило Вид. В. В. Водинелић, „Конкретизовање забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 39-69; В. В. Водинелић, „Субјективна или објективна конструкција злоупотребе права – кључна и непремостива разлика“, *Архив за правне и друштвене науке*, 82, 1-3, 1996, 77-89.

конкретизацију општих формула којима се злоупотреба забрањује и имају за циљ да онемогуће арбитарност и самовољу суда¹⁴. Мада звучи парадоксално, исти ти критеријуми истовремено шире аутономију суда будући да, као и други правни стандарди, служе као сигурносни вентил за корекцију раније помињаних законодавчевих несавршености на нивоу мисли и идеја, те превазилажење бројних препрека у процесу преношења истих кроз правну норму. Прецизније, они омогућавају судији да санкционише недостатак интереса у вршењу права, исправи поремећај равнотеже интереса грађанскоправних односа, супротстави се анормалном вршењу права, спречи скретање права са назначене социјалне и/или економске функције, најзад и да га учини компатибилним процесу социјализације и морализације права када је право вршено на непоштеђујући начин¹⁵.

Уз уважавање ове чињенице, произлази даље да конституенци злоупотребе права, у првом реду, чине границу између правно дозвољеног и правно недозвољеног вршења права. Они дефинишу када је тачно једно понашање које је у складу са правном нормом заиста усклађено и са неким вишим принципима и као такво пожељно, а када ће одређено понашање, иако је нормативистички гледано у складу са правном нормом, бити санкционисано¹⁶.

Ипак, ваља бити обазрив. Од поменутих критеријума не треба правити фетиш. Они су само руководни принцип у процесу испитивања и налажења границе између права и неправа, али не и чврста перфектна правна норма императивног карактера у најужем смислу те речи. Штавише, они болују од читавог низа мањкавости. С правом је примећено да поменута граница између права и неправа није овим критеријумима сасвим прецизно одређена – она то ни не може бити обзиром на општост, али и више значност неких критеријума¹⁷. Међутим, ова граница одређена је барем у оној мери у којој је овим критеријумима одређена граница између дозвољеног и недозвољеног вршења права, ако не и прецизније, дакле, у сасвим задовољавајућој мери¹⁸. Шта то значи из перспективе овог рада?

Из перспективе овог рада то значи да конституенци злоупотребе права играју особену улогу (на нивоу правнотеоријских промишљања). Они омогућавају изналагање одговора, најпре на питање да ли је вршење права афирмација права или његова негација, али и на питање када има основа да се преиспита исправност претпоставке да је вршење субјективног права допринело афирмацији права уопште. Уколико су остварени елементи на

¹⁴ Р. Ковачевић-Куштримовић, *op. cit.*, 21

¹⁵ Упор. М. Лазих, *op. cit.*, 112.

¹⁶ С. Радуловић, *Ibid.*, 59.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

основу којих се процењује испуњеност неког од појединачних критеријума, оштећени стиче могућност да на уложени приговор „вршења сопственог права“ одговори контраприговором да је право вршено на недопуштен начин, то јест да је злоупотребљено. Прецизније, онда када се конкретно понашање, иако формално представља вршење права, у свом садржинском смислу поклапа са описом било којег од конституенаса злоупотребе права, било неком од побројаних, било неког новоформираног у аргументованом образложењу креативне судске пресуде, претпоставка да је вршење право промовисало правни поредак и његове вредности бива оборена. У том конкретном случају сматра се да је вршење субјективног права, заправо, негација права.

3. КА ЗАКЉУЧЦИМА

Када анализирамо улогу вршења субјективног права у (грађанско) правном поретку, евентуално конкретног овлашћења које се из њега деривира, поготово уколико не полазимо од уобичајене и сасвим логичне претпоставке да је вршење субјективног увек афирмација објективног права, можемо доћи до врло занимљивих закључака. Наиме, уколико право сведемо на његов формални исказ – норму интерпретирану објективистички и према стриктним правилима језичког тумачења, нема недоумица: вршење права је увек његова афирмација или барем није његова негација. Ово важи без обзира на евентуално присуство било какве нежељене последице која је настала као резултат вршења права.

Међутим, уколико право посматрамо, не као стриктну математичку формулу „ако-онда“ , већ као вредност, ситуација је далеко другачија. Прецизније, ако појам права у категоријално-појмовном апарату одредимо као цивилизацијску тековину која прати и уважава еволуцију људског друштва и поимања исправног, онда сматрамо да је право променљива категорија. Оно изнова доживљава „вредносну метаморфозу“, а тенденција преображавања коју можемо уочити указује на морализацију и социјализацију права. Све то у смислу изласка права из „своје правно позитивистичке учмалости“¹⁹. Један од резултата непрекинутог тока ове тенденције је и та да, будући да се појам права тумачи шире, вршење субјективног права, у зависности од последица, не доприноси увек и искључиво његовој афирмацији.

Право у објективном смислу је, наиме, средство, а не циљ. Оно је ту да обезбеди амбијент погодан за остваривање циљева који проистичу из

¹⁹ М. Трајковић, „Вредносна метаморфоза права“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63, 2012, 215.

вредносних поставки конкретног друштва. Исто важи и за конкретна субјективна права, као и свако појединачно овлашћење, које из њега проистиче. Сва она су подређена пројектованим циљевима, а никако нису изнад њих.

И управо зато – говоримо из перспективе грађанског права, мада слично важи, сматрамо, без изузетка за све друге гране права – може се десити да једно понашање које се надовезује на овлашћење дато конкретним субјективним правом ипак не буде исправно. Наше истраживање показује недвосмислено да то није правило. Правило је да је вршење права исправно. Штавише, то се и претпоставља. Но, уколико као последица вршења права произлази последица која компромитује пројектоване циљеве друштва – а један од циљева који не сме бити компромитован засигурно је одсуство штете у правном смислу – постоји могућност да се једно понашање, мада формално исправно, огласи за негацију права и као такво санкционише.

Да ли ће се то десити зависи од много фактора. Првенствено, ипак, зависи од моћи оштећеног да, проводећи понашање штетника кроз филтере злоупотребе права, докаже да постоје одступања која се могу интерпретирати као испуњење скупа услова које конкретни конституенс злоупотребе промовише. Уколико су те тврдње оштећеног према слободном судијском уверењу доказане у довољној мери, објективно право ће бити кориговано, то јест прецизирано формалном судском одлуком, како се не би дешавало да убудуће конкретно субјективно право буде погрешно интерпретирано и коришћено на начин који не доприноси афирмацији права.

Srđan RADULOVIĆ, LL.D.

Assistant Profesor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

EXERCISE OF RIGHTS – BETWEEN AFFIRMATION AND NEGATION OF LAW

Summary

Exercise of rights can be and usually is interpreted as a process of bringing Law into a life. However, depending on circumstances or the manner it is exercised, exercise of right can also be interpreted as a negation of Law. According to norms of legal system of Republic of Serbia this happens when right, or certain permission that derives from this right, is practiced in the way that is not in line with goals projected through the norm which establishes the right.

Of course, it is obvious that exercise of right cannot be both affirmation and negation of Law at the same time. Though theoretically exercise of right levitates between those two, in actual case exercise of right can only be permitted or forbidden. So, since legislator is not pleased with formal existence of right, and insists on quality of rights exercise, in this article we examine qualitative evaluation criteria's of rights exercise.

Keywords: *abuse of rights, unlawfulness, damage, civil liability.*

ЛИТЕРАТУРА

- Алишани, А., „Начело забране злоупотребе права“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, 1996, 45-58
- Водинелић, В. В., „Конкретизовање забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 39-69
- Водинелић, В. В., „Субјективна или објективна конструкција злоупотребе права – кључна и непремостива разлика“, *Архив за правне и друштвене науке*, 82, 1-3, 1996, 77-89
- Водинелић, В. В.: *Такозвана злоупотреба права*, Београд, 1997
- Вукадиновић, Г., „Темељи забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 11-17
- Ковачевић Куштримовић, Р., „Домен примене начела забране злоупотребе права“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 17-31
- Константиновић, М., „Забрана злоупотребе права и социјализација права“, *Анали Правног факултета у Београду*, 3-4, 1982, 261-281
- Лазић, М., „Злоупотреба права својине у суседским односима“, *Зборник радова „Злоупотреба права“*, Ниш, 1996, 108-119
- Лукић, Р., *Теорија државе и права, Теорија права*, Београд, 1976
- Марковић, Ч. М., „Злоупотреба права у грађанском парничном поступку“, *Архив за правне и друштвене науке*, 88/3, 2002, 419-433
- Перић, Н.: *Теорија злоупотребе права и грађанско законодавство*, Докторска теза, Београд, 1912,
- Радуловић, С., „Вршење права као „негативни“ услов одговорности за штету“, *Зборник радова „Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији“*, св. 1, 2019, 135-146
- Радуловић, С., „Вршење права као „позитивни“ услов одговорности за штету“, *Зборник радова „Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији“*, св. 2, 2020, 121-133
- Радуловић, С., *Чињенице одлучујуће за искључење противправности при медицинској интервенцији и њихов међусобни однос*, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2015
- Трајковић, М., „Вредносна метаморфоза права“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63, 2012, 207-216